

С.О. Бочарников

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343

**КВАЛІФІКУЮЧІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 298 КК УКРАЇНИ**

Розглянуто доктрину кримінального права у контексті визначення кваліфікуючих ознак незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Доведено, що злочин, передбачений ст. 298 КК України, можна доповнити такими ознаками, як вчинення цього злочину групою осіб, організованою групою та вчинення шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, якщо вони спричинили загибель людини чи інші тяжкі наслідки.

Ключові слова: *кваліфікуючі ознаки, незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини*

Рассмотрена доктрина уголовного права в контексте определения квалифицирующих признаков незаконного проведения поисковых работ на объекте археологического наследия, уничтожение, разрушение или повреждение объектов культурного наследия. Доказано, что преступление, предусмотренное ст. 298 УК Украины, можно дополнить такими признаками, как совершение этого преступления группой лиц, организованной группой и совершение путем поджога, взрыва или иным общеопасным способом, если они повлекли гибель человека или иные тяжкие последствия.

Ключевые слова: *квалифицирующие признаки, незаконное проведение поисковых работ на объекте археологического наследия, уничтожение, разрушение или повреждение объектов культурного наследия*

We consider the doctrine of criminal law in the context of determining the aggravating circumstances of unlawful conduct search operations on the heritage, destruction, destruction or damage to cultural heritage objects. It is proved that the offense under Art. 298 of the Criminal Code of Ukraine, you can add the following features, as the crime was committed by a group of persons organized group and committed by arson, explosion or other generally dangerous method, if they caused death of people or any other grave consequences.

Keywords: *qualifying features, illegal prospecting for archaeological heritage, destruction, destruction or damage of cultural heritage*

Постановка проблеми. У ході кваліфікації злочинного діяння однією з необхідних умов є встановлення кваліфікуючих ознак злочину – ознак, що пом'якшують чи обтяжують вину злочинця.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У 2010 р. Б.М. Одайником було захищено дисертаційну роботу «Кримінальна відповідальність за знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини». Водночас сьогодні залишаються актуальними проблеми протидії цим злочинам кримінально-правовими засобами.

Метою даної статті є дослідження кваліфікуючих ознак незаконно-

го проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини.

Виклад основного матеріалу. Кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого ст. 298 КК України, є такі: 1) умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини чи їх частин; 2) вчинення цього злочину щодо пам'яток національного значення; 3) вчинення відповідного злочину з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини; 4) вчинення цього злочину службовою особою з використанням службового становища.

1. *Умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини чи їх частин.* Визначення у ст. 298 КК суспільно небезпечних дій особи через знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини доцільно об'єднати, а у ч. 1 ст. 298 КК залишити тільки поняття «знищення об'єктів культурної спадщини». Оскільки за будь-якої дії, що посягає на об'єкт культурної спадщини, втрачається її автентичність, і будь-яке відтворення (реставрація) являється копією цього об'єкта, а також для кваліфікації немає особливого значення, чи особа знищить весь об'єкт культурної спадщини чи його частину.

2. *Знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини національного значення.* У ч. 3 ст. 298 КК України законодавець передбачив кваліфікуючу ознаку: дії, передбачені частиною другою цієї статті, вчинені щодо пам'яток національного значення. До пам'яток національного значення належать предмети, віднесені до Державного реєстру національного культурного надбання [1, с. 824-825].

Слід зазначити, що занесення об'єкта культурної спадщини до Реєстру та внесення змін до нього (вилучення з Реєстру, зміна категорії пам'ятки) провадяться відповідно до таких категорій: а) пам'ятки національного значення – постановою Кабінету Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини; б) пам'ятки місцевого значення – рішенням центрального органу виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини за поданням відповідних органів охорони культурної спадщини або за поданням Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, інших громадських організацій, до статутних завдань яких належать питання охорони культурної спадщини, протягом одного місяця з дня одержання подання.

У зв'язку з цим у ч. 2 досліджуваної нами кримінально-правової норми йдеться про пам'ятки культурної спадщини лише місцевого значення, а у ч. 3 – про ті самі дії, вчинені щодо пам'яток національного значення. Така диференціація кримінальної відповідальності має певні недоліки у практичній діяльності, зумовлені тим, що наразі багато пам'яток культурної спадщини мають національне значення, проте не включені до Державного реєстру національного культурного надбання. Вирішення питання про віднесення того чи іншого об'єкта культурної спадщини до пам'яток національного значення, згідно зі ст. 4 Закону «Про охорону культурної спадщини», належить до повноважень Кабіне-

ту Міністрів України. Саме складний та багатоступеневий процес включення об'єкта культурної спадщини до переліку пам'яток національного значення є причиною того, що велика кількість пам'яток національного значення відсутня в Державному реєстрі національного культурного надбання. Зважаючи на це, вважаємо за доцільне в кожному окремому випадку призначати відповідну експертизу, з метою встановлення особливої історичної, культурної цінності або критерію автентичності.

Пам'ятки національного значення, згідно з п. 10 Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів № 1760 від 27 грудня 2001 р., повинні мати особливу історичну або культурну цінність і відповідати критерію автентичності або одному з таких критеріїв: 1) справили значний вплив на розвиток культури, архітектури, містобудування, мистецтва країни; 2) безпосередньо пов'язані з історичними подіями, віруваннями, життям і діяльністю видатних людей; 3) репрезентують шедевр творчого генія, стали етапними творами видатних архітекторів чи інших митців; 4) були витворами зниклої цивілізації чи мистецького стилю. Критерій автентичності означає, що пам'ятка має значною мірою зберегти свою форму та матеріально-технічну структуру, історичні нашарування, а також роль у навколишньому середовищі [2, с. 618].

Крім того, об'єкти культурної спадщини місцевого значення, згідно із згаданим Порядком визначення категорій пам'яток, повинні відповідати критерію автентичності, а також принаймні одному з таких критеріїв: а) вплив на розвиток культури, архітектури, містобудування, мистецтва певного населеного пункту чи регіону; б) зв'язок з історичними подіями, віруваннями, життям і діяльністю видатних людей певного населеного пункту чи регіону; в) є творами відомих архітекторів чи митців; г) є культурною спадщиною національної меншини чи регіональної етнічної групи.

Слід зазначити, що об'єкт культурної спадщини, у тому числі щойно виявлений, до вирішення питання про занесення його до Реєстру підлягає охороні відповідно до вимог цього Закону, про що відповідний орган охорони культурної спадщини у письмовій формі повідомляє власника цього об'єкта або уповноважений ним орган. Порядок виявлення об'єктів культурної спадщини визначає центральний орган виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини, який видає власнику пам'ятки або уповноваженому ним органу свідоцтво про реєстрацію об'єкта культурної спадщини як пам'ятки. Це повноваження може бути делеговано іншим органам охорони культурної спадщини відповідно до закону. Центральний орган виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини надає органу охорони культурної спадщини Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органам охорони культурної спадщини обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, органам охорони культурної спадщини місцевого самоврядування витяги з Реєстру щодо пам'яток, які розташовані на їхніх територіях [3].

Про взяття пам'ятки культурної спадщини, а також території чи об'єкта природно-заповідного фонду під охорону держави відповідним органом приймається спеціальне рішення, про яке населення сповіщається через пресу, встановленням на пам'ятці охоронної дошки чи іншим способом. Не підлягають державній реєстрації об'єкти, що є сучасними копіями існуючих пам'яток або спорудами (витворами), створеними за старовинними проектами чи науковими реконструкціями, в тому числі масові тиражовані копії.

У свою чергу, кожна пам'ятка має майнову цінність, що обчислюється у грошовій одиниці України. Пам'ятки підлягають грошовій оцінці за нормативами і методиками, затверджуваними Кабінетом Міністрів [3, с. 19]. Так, при встановленні розміру заподіяної шкоди необхідно керуватися Методикою грошової оцінки пам'яток, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів від 26 вересня 2002 р.

Конвенцію про охорону всесвітньої та культурної спадщини ратифіковано Україною у 1988 р. На території нашої країни знаходяться об'єкти всесвітньої спадщини людства (Собор св. Софії з ансамблем монастирських споруд та Києво-Печерської лаври, історичний центр м. Львова та багато іншого). У чинному Кримінальному кодексі України, а саме в ч. 3 ст. 298, передбачено більш суворе покарання за посягання на пам'ятки лише національного значення.

Така позиція законодавця є обґрунтованою, адже злочинне посягання на пам'ятки національного значення впливає на ступінь суспільної небезпеки. Проте, з нашої точки зору, посягання на пам'ятки всесвітньої спадщини людства теж підвищує ступінь суспільної небезпеки. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне виділити в ч. 3 ст. 298 КК України ще одну кваліфікуючу ознаку: «щодо пам'яток всесвітнього значення». Такий крок надасть можливість посилити кримінально-правову охорону пам'яток всесвітньої спадщини людства та наблизити вітчизняне законодавство до міжнародно-правових стандартів.

У свою чергу, під пам'ятками культурної спадщини всесвітнього значення слід розуміти об'єкти культурної спадщини, які занесені до Списку всесвітньої спадщини. Таке визначення пропонуємо закріпити у ст. 1 Закону України «Про охорону культурної спадщини», оскільки цей закон регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

3. Знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини. Сьогодні в ч. 4 ст. 298 КК України передбачено відповідальність за дії, зазначені ч. 2 або 3 цієї статті, вчинені з метою пошуку рухомих предметів, що походять з об'єктів археологічної спадщини. У зв'язку з цим виник суттєвий недолік, адже йдеться про знищення, руйнування або пошкодження вчинені з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини.

Відразу зазначимо, що встановлення такої особливо кваліфікуючої ознаки, як «з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини», у ч. 4 ст. 298 КК України є недоречним. Водночас вважаємо зайвим виділення окремого предмета злочину – об'єктів археологічної спадщини. Зміст цієї частини передбачає відповідальність за умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження, вчинені з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів лише археологічної спадщини. Ми вважаємо, що з цим не можна погодитись, оскільки ліквідується кримінальна відповідальність за діяння, вчинені з метою пошуку рухомих предметів з об'єктів культурної спадщини.

При цьому, відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини», об'єктом культурної спадщини є визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти, інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, архітектурної, мистецької, наукової чи художньої точки зору і зберегли свою автентичність. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» об'єктом археологічної спадщини визнається місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними території чи водні об'єкти, створені людиною, незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінності з археологічного, антропологічного та етнографічного поглядів і повністю або частково зберегли свою автентичність. З аналізу цих визначень випливає, що дефініція «об'єкт культурної спадщини» включає також поняття «об'єкт археологічної спадщини».

Важливо зазначити, що прийняття Закону України «Про охорону археологічної спадщини» було зумовлено різким збільшенням випадків знищення, руйнування або пошкодження пам'яток археологічної спадщини з метою пошуку рухомих предметів. Рухомі предмети можуть походити не тільки з об'єктів археологічної спадщини, а й з об'єктів культурної спадщини, а останні в свою чергу включають в себе об'єкти археологічної спадщини. Незважаючи на те, що в ч. 4 ст. 298 КК України йдеться саме про знищення, руйнування або пошкодження вчинені з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини, в назві статті йдеться про незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини. Під пошуком таких предметів слід розуміти проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних робіт на території пам'ятки, охоронюваній археологічній території, у зонах охорони, в історичних ареалах населених місць, а також дослідження решток життєдіяльності людини, що містяться під землею поверхнею, під водою.

Таким чином, склалася така ситуація, що за одні й ті ж самі суспільно небезпечні дії особу можна притягнути до відповідальності як за ч. 1 ст. 298 КК, так і за ч. 3 цієї статті. Це може призвести до необ'єктивності суду у винесенні вироку у кримінальній справі за ст. 298 КК України.

При цьому дії, спрямовані на проведення пошукових робіт на архе-

ологічній пам'ятці, що не супроводжуються їх знищенням, руйнуванням або пошкодженням, не містять суспільної небезпеки, а тому не можуть визнаватися злочином. Такої думки також додержується В.О. Навроцький, вказуючи, що кримінальна відповідальність настає за умови, що пошук відповідних предметів супроводжувався знищенням, руйнуванням або пошкодженням археологічних пам'яток [1, с. 826].

4. *Знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, вчинене службовою особою з використанням службового становища.* У ч. 5 ст. 298 КК України законодавець визначає як особливо кваліфікуючу ознаку «дії, передбачені частинами другою або третьою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища». Тобто вчинення названих дій становить собою особливо кваліфіковану ознаку досліджуваної нами кримінально-правової норми. Дії законодавця в даному випадку є цілком логічними та не викликають сумнівів.

Висновки. Проаналізувавши кваліфікуючі ознаки незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини, можна дійти висновку про недосконалість їх конструювання. Цей висновок підтверджується такими аргументами: 1) залишається незрозумілим, чому законодавець передбачив кримінальну відповідальність за знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини, у ч. 4 ст. 298 КК України. Суспільна небезпека цього діяння є нижчою за суспільну небезпеку дій, передбачених у ч. 3 ст. 298 КК. Тому логічнішим було б діяння, передбачені сьогодні у ч. 3 ст. 298 КК, виключити з редакції і залишити тільки ч. 1 цієї статті; 2) не враховано можливості вчинення особою знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини повторно, оскільки ступінь суспільної небезпеки повторного вчинення цього злочину є вищим; 3) необхідним законодавчим кроком має бути доповнення кваліфікуючих ознак злочину, передбаченого ст. 298 КК України, такими ознаками, як вчинення цього злочину групою осіб, організованою групою та вчинення шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, якщо вони спричинили загибель людини чи інші тяжкі наслідки.

Необхідно зауважити, що подібні зауваження з боку Президента України були висвітлені в Порівняльній таблиці до Закону «Про охорону археологічної спадщини» [4]. Крім того, в редакції законопроекту, прийнятого в першому читанні, було передбачено ч. 5 ст. 298 КК, що закріплювала кримінальну відповідальність за діяння, вчинені повторно, за попередньою змовою групою осіб або організованою групою. Санкція вказаної частини передбачала відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років. Але враховуючи неадекватну суворість санкції порівняно із суспільною небезпекою, такі особливо кваліфікуючі ознаки, як: повторно; за попередньою змовою групою осіб; організованою групою, не були враховані. З нашої точки зору, вказані кваліфікуючі ознаки впливають на ступінь суспільної небезпеки, саме тому й повинні бути зазначені у ст. 298 КК України.

Бібліографічні посилання

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [5-те вид., переробл. та доп.]. – К., 2008.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С. С. Яценко. – [4-те вид., переробл. та доп.]. – К., 2006.
3. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8 червня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 27. – Ст. 1112.
4. Про охорону археологічної спадщини : Проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=1685.

Надійшла до редакції 24.10.2012

А.В. Губська

здобувач

*(Харківський національний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.85 : 343.71

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЖКГ

Розглянуто сучасні особливості окремих елементів оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері житлово-комунального господарства.

Ключові слова: *оперативно-розшукова характеристика, житлово-комунальне господарство, особливості, злочини.*

Рассматриваются современные особенности отдельных элементов оперативно-розыскной характеристики преступлений в сфере жилищно-коммунального хозяйства.

Ключевые слова: *оперативно-розыскная характеристика, жилищно-коммунальное хозяйство, особенности, преступления.*

In the article examined particularity of operative and search characteristics of the crimes in the sphere of housing and communal service.

Keywords: *operative and search characteristics, housing and communal service, particularity, crimes.*

Постановка проблеми. Житлово-комунальне господарство стало однією з важливіших галузей економіки і характеризує не лише економічний стан держави, але і його соціальне благополуччя. Важливо зазначити, що в житлово-комунальному господарстві одночасно зосереджені інтереси населення, органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Однак, незважаючи на важливість даного сегменту економіки для населення і держави в цілому, питання, пов'язані із протидією злочинам у сфері ЖКГ, досліджені не повною мірою, зокрема стосовно оперативно-розшукової характеристики в даній сфері. Означене негативно впливає на ефективність діяльності підрозділів ДСБЕЗ